

چگونه مقدمات سواد رسانه‌ای را آموزش دهیم؟

برخی از اندیشمندان حوزه علوم ارتباطات، مانند جیمز پاتر^۱، سواد رسانه‌ای^۲ را دیدگاهی می‌دانند که انسان به واسطه آن رژیم مصرف رسانه‌ای خود را مدیریت و معنای پیام‌هایی را که با آن‌ها روبه‌رو می‌شود، تفسیر می‌کند (پاتر، ۱۳۹۱: ۸۷). با عنایت به دیدگاه مذکور و نظر به غوطه‌وری دائم کاربر - شهروندان قرن ۲۱ در اقیانوس پرتلاطم رسانه‌ها آموختن این سواد نوین به‌ویژه برای کودکان^۳ از نان شب واجب‌تر است.^۴

سواد رسانه‌ای در چهار سطح شناختی^۵، احساسی^۶، زیبایی‌شناسی^۷ و اخلاقی^۸ به یاری مخاطب می‌شتابد (پاتر، ۱۳۹۱: ۴۰۹ و ۴۱۰). تئوری بتواند تفاوت میان واقعیت و بازنمایی^۹ را درک کند (فلسفی، ۱۳۹۷)، که البته در دوره پیش از دبستان تمرکز بر دو سطح شناختی و احساسی برای آموختن حدی از مهارت‌های کنشی شامل تجزیه و تحلیل^{۱۰}، ارزشیابی^{۱۱}، گروه‌بندی^{۱۲}، استقرار^{۱۳}، قیاس^{۱۴}، ترکیب^{۱۵} و تلخیص^{۱۶} (پاتر، ۱۳۹۱: ص ۱۴۹) به فراخور و متناسب با

ویژگی‌های گوناگون کودک است.

آموزش سواد رسانه‌ای در سال‌های پیش از دبستان با در نظر گرفتن اطلاعاتی است که کودک از تلویزیون، اینترنت، تلفن همراه هوشمند، فیلم، بازی ویدیویی، کتاب و غیره به دست می‌آورد. لذا برای ارائه آموزش سواد رسانه‌ای، در گام نخست والدین و مربیان باید بر آنچه کودک به واسطه رسانه می‌بیند، می‌شنود و در زندگی دوم (فضای مجازی) بر روی آن کلیک می‌کند، اشراف پیدا کنند و از آن درکی صحیح داشته باشند.^{۱۷} سپس، آموزش مقدمات این سواد را به کودک شروع کنند؛ آن هم با تلاش و بهرهمندی از شیوه‌های گوناگون برای اینکه کودک بتواند جهت کسب مهارت‌های هفت‌گانه بالا، گزاره‌های کلیدی زیر را معنا یابی^{۱۸} و در حد مقدوراتش معنا سازی^{۱۹} کند:

- تمام فیلم‌ها، داستان‌ها و موسیقی‌ها را کسی ساخته است؛

- همه پیام‌های رسانه‌ای عامدانه و برای تحقق هدفی خاص تولید شده‌اند؛

- اوست که باید تصمیم بگیرد چه چیزی را ببیند، بشنود و با آن ارتباط برقرار کند.

آنچه آموزش سواد رسانه‌ای را در دوره پیش‌دبستانی از دیگر دوره‌های تحصیلی و سنی متمایز می‌کند، وجود صفاتی بارز در مخاطب چون پاکی، صداقت و محبت است که موجبات پیوند عمیق عاطفی او را با شخصیت‌های رسانه‌ای فراهم می‌کند، اما گستردگی تبلیغات^{۲۰}، کثرت محتواهای نامناسب تولیدی و در معرض اطلاعات مناسب افراد بزرگسال قرار گرفتن، با تصریح این مهم که کودک در دوره پیش از دبستان سواد خواندن نیز ندارد، او را دچار سوءتفاهم، سردرگمی و ترس می‌کند و میزان آسیب‌پذیری‌اش را در برابر پیام‌های رسانه‌ای به میزانی قابل توجه و نگران‌کننده افزایش می‌دهد.

در این میان، تلاش والدین و مربیان برای به تفکر واداشتن کودکان و بسترسازی برای صحبت کردن آن‌ها درباره محتواهای رسانه‌ای حائز اهمیت است. وقتی کودک به‌طور عادی و معمول در معرض برنامه‌ها یا موارد زیر قرار می‌گیرد، با وی گفت‌وگو کنید و پرسش‌هایی نظیر آنچه را در ادامه آمده است، با او مطرح

نمایید:

برنامه‌های تلویزیونی

- این برنامه درباره چه بود؟
- چه دیدی و شنیدی که باعث شد متوجه موضوع برنامه شوی؟

آگهی‌های تبلیغاتی

- کسی را که در این آگهی دیدی، تو را به یاد کدامیک از فامیل یا دوستانت انداخت؟
- در آگهی پخش شده، آن شخص یا اشخاص سعی داشتند به شما چه بگویند؟

کتاب‌های داستان

- چه کسی این داستان را گفته است؟
- شخصیت اصلی داستان کیست؟
- چه چیز/ چیزهایی از داستان متوجه شدی؟

فیلم‌ها

- داستان فیلم درباره چه بود؟
- شخصیت اصلی فیلم که بود؟
- نظرت درباره فیلم چیست؟

بازی‌های برخط

- وقتی در بازی کلیک می‌کنی، چه اتفاقی می‌افتد؟
- بعد از هر بار کلیک کردن، صدایی که از بازی به گوش می‌رسد چه تفاوتی می‌کند؟

بسته‌بندی محصول

- تصویر روی جعبه چیست؟
- آیا تصویر روی جعبه مشابه چیزی است که داخل جعبه قرار دارد؟

مشترک در همه موارد ذکر شده (۱)

- شخصیت اصلی/ اسباب‌بازی/ شیء/ منظره بیشتر از نزدیک نشان داده می‌شد یا از دور؟ چرا؟

مشترک در همه موارد ذکر شده (۲)

- چه احساسی در شما ایجاد شده است؟
- چه چیز باعث شده چنین احساسی پیدا کنی؟ (Common Sense Media, ND)

پی‌نوشت‌ها

1. James Potter
2. Media Literacy

۳. مراد از کودک در این یادداشت طیف سنی ۵ و ۶ سال است.
4. <http://falsafi91.blogfa.com/post/121>

5. Cognitive
6. Emotional
7. Aesthetic
8. Moral
9. Representation
10. Analysis
11. Evaluation
12. Grouping
13. Induction
14. Deduction
15. Synthesis
16. Abstraction
17. <https://www.common sense media.org/early-childhood>

۱۸. امری به نسبت خودکار که بر بازشناسی نشانه و جور کردن تعریفی برای آن نشانه که در حافظه مخاطب نشست، استوار است.

۱۹. بر پایه معنایابی انجام‌شده، به مهارت‌های بسیار بیشتر و یک مرکز تصمیم‌گیری آگاه فردی نیاز دارد تا این مهارت‌ها را هدایت کند.

20. <https://www.common sense media.org/marketing-to-kids/whats-the-impact-of-advertising-on-young-kids>

منابع

۱. پاتر، دبلیو جیمز. (۱۳۹۱). *نظریه سواد رسانه‌ای*. مترجمان: ناصر اسدی، محمد سلطانی‌فر و شهناز هاشمی. تهران: انتشارات سیمای شرق.
۲. پاتر، دبلیو جیمز. (۱۳۹۱). *بازشناسی رسانه‌های جمعی با رویکرد سواد رسانه‌ای*. مترجمان: امیر یزدان، پیام آزادی و مونا نادعلی. قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صداوسیما.
۳. فلسفی، سیدغلامرضا. (۱۳۹۷). *تلویزیون و فیلم، امکانی برای آموزش سواد رسانه‌ای*. فصلنامه رشد آموزش پیش‌دبستانی، دوره دهم، شماره ۱، صص ۲۶ تا ۲۹.
4. CommonSense Media. (ND). How do I start teaching media literacy to my preschooler? <https://goo.gl/FYMsVv>.

در این میان، تلاش والدین و مربیان برای به تفکر واداشتن کودک و بسترسازی برای صحبت کردن او درباره محتوای رسانه‌ای حائز اهمیت است